

Józefów, dn. 16 sierpnia 2024 r.

Prof. dr hab. Bronisław Sitek,
Uniwersytet SWPS
w Warszawie

Recenzja

Rozprawy doktorskiej Pani Katarzyny Turcza pt. *Problematyka prawna sztucznej inteligencji*. Warszawa, 2024, ss. 239 .

W wykonaniu uchwały Rady Naukowej Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej w Warszawie z dnia 14 czerwca 2024 r. powołującej mnie na recenzenta rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Turcza pt. *Problematyka prawna sztucznej inteligencji*, Warszawa 2024, s. 239, przygotowanej pod opieką naukową prof. dra hab. Dariusza Makiły mam zaszczyt przedstawić moją ocenę przedmiotowej pracy doktorskiej.

Po zapoznaniu się z pracą doktorską stwierdzam, że:

1. Rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie przygotowane przez Doktorantkę problemu naukowego,
2. Doktorantka wykazała w rozprawie ogólną wiedzę teoretyczną w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki prawne,
3. Przedstawioną rozprawą Kandydatka do stopnia naukowego doktora potwierdziła posiadanie umiejętności do samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Powyższe stwierdzenia oznaczają, że oceniana rozprawa doktorska spełnia kryteria określone w 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 (Dz.U.2023.742 t.j.).

Mając na uwadze powyższe, opowiadam się za dopuszczeniem Pani mgr Katarzyny Turcza do kolejnych etapów przewodu doktorskiego. W uzasadnieniu powyższego wniosku poniżej przedstawiam moje następujące argumenty.

I. Ocena trafności sformułowania tematu i przedmiotu rozprawy

Sformułowanie tematu i przedmiotu rozprawy są niezwykle trafne, ponieważ poruszają istotne zagadnienia związane z coraz bardziej rozwijającą się dziedziną sztucznej inteligencji. Analiza norm prawnych, etycznych i moralnych, które regulują funkcjonowanie SI, jest nie tylko aktualna, ale i niezbędna w kontekście rosnącego wpływu technologii na społeczeństwo. Poruszanie kwestii odpowiedzialności prawnej oraz statusu wytworów SI sprzyja zrozumieniu skomplikowanej natury tych technologii. Dodatkowo, podjęcie tematu opodatkowania wytworów SI stwarza możliwość zbadania, jak prawo może dostosować się do nowych realiów rynkowych. Ogólnie rzecz biorąc, praca ta ma potencjał znacząco przyczynić się do debaty naukowej oraz praktycznych rozwiązań w zakresie regulacji sztucznej inteligencji. Można zatem stwierdzić, że wybór tego zagadnienia badawczego jest niezwykle trafny i pożądany, a przede wszystkim jest aktualny.

II. Ocena sformułowania celów naukowych, przyjętych hipotez i tez badawczych oraz przedstawionych problemów badawczych rozprawy

Doktorantka na stronie tytułowej pracy doktorskiej niepoprawnie przyporządkowała dziedzinę i dyscyplinę nauki. Pisze, że doktorat jest napisany w dziedzinie prawa w dyscyplinie prawo cywilne. Tymczasem doktorat jest w dziedzinie nauk społecznych i w dyscyplinie nauk prawnych.

We wstępie Doktorantka poprawnie określiła zagadnienia badawcze (s. 9 i 10). Jednak nie wskazuje wprost jaki jest cel pracy, opisując jednak szczegółowo przedmiot badań, nie stawia hipotezy pracy. Doktorantka nie odpowiada na pytanie na ile jej praca jest „oryginalnym rozwiązaniem problemu naukowego” (zgodnie z art. 187 ust. 2 ustawy prawo o szkolnictwie wyższym i nauki). Wręcz przeciwnie, pisze „powyższa publikacja, jak i jej podobne dowodzą jedynie, że znajdujemy się w dziejowym punkcie zwrotnym...” (str. 9). Po wnikliwej analizie Recenzent jednak zauważa co stanowi największe novum niniejszej rozprawy: jest to nie tylko próba ujęcia sztucznej inteligencji w ramy prawne, określając jej charakter prawny i status, ale także ujmuje SI w kontekście filozoficznym, uznając jej istotę.

Ponadto brak wskazania metody badawczej.

III. Ocena przyjętych konwencji terminologicznych oraz wykorzystanych metod badawczych

Doktorantka zastosowała szeroki wachlarz metod badawczych, co świadczy o kompleksowym podejściu do tematu. Każda z tych metod wnosi istotny wkład w analizę i wnioski przedstawione w pracy. Pierwotną metodą zastosowaną jest analiza doktrynalna (dogmatyczna), która pozwala na precyzyjne określenie obowiązujących przepisów prawa, ich interpretacji dokonywanej przez sądy i doktrynę. Dzięki niej Doktorantka mogła zbudować solidne podstawy teoretyczne dla swojej pracy.

Doktorantka poprawnie dokonała badań longitudinalnych wskazując na ewolucję prawa w czasie, co jest szczególnie istotne w przypadku dynamicznie zmieniającego się obszaru, jakim jest sztuczna inteligencja. Dzięki niej można dostrzec trendy, lukę prawną i przewidzieć potencjalne problemy.

Z dalszych metody wykorzystanych w pracy można wymienić metody teoretyczne, jak: analiza normatywna pozwalająca na ocenę prawa pod kątem jego zgodności z określonymi wartościami i celami. Jest to szczególnie ważne w przypadku nowych technologii, takich jak sztuczna inteligencja, które stawiają przed prawem nowe wyzwania, analiza krytyczna oraz analiza i formułowanie wniosków w zakresie etyki prawa pozwalając na sformułowanie bardziej ogólnych wniosków dotyczących funkcjonowania systemu prawnego. W tym przypadku Doktorantka określa istotę poprzez odniesienie do przedmiotu jej zainteresowania oraz wskazuje na podstawowe zasady, którymi powinni kierować się dysydenci.

Podsumowując, zastosowanie tych metod badawczych pozwoliło Doktorantce na dokładne zbadanie stanu prawnego w zakresie sztucznej inteligencji oraz zidentyfikowanie luk prawnych i obszarów wymagających regulacji.

Mocą tej pracy jest połączenie badania empirycznego (badania longitudinalne) z analizą teoretyczną (analiza normatywna, krytyczna, teoria prawa). Dzięki temu Doktorantka mogła nie tylko opisać istniejący stan prawny, ale także zaproponować rozwiązania, które są zarówno

zgodne z obowiązującymi zasadami prawa, jak i adekwatne do dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości.

IV. Ocena konstrukcji i układu rozprawy

Struktura rozprawy doktorskiej jest dobrze zorganizowana, podzielona na logiczne i jasno zdefiniowane jednostki redakcyjne. Każdy rozdział skupia się na odrębnych aspektach badanej tematyki, co ułatwia czytelnikowi zrozumienie i śledzenie argumentacji. Przedstawione podrozdziały i sekcje są adekwatne do poruszanych tematów. Kolejność rozdziałów jest właściwa, zaczynając od wprowadzenia, które wprowadza czytelnika w temat, poprzez szczegółowe omówienie terminologii, statusu prawnego SI, aż po normy etyczne i moralne. Taki układ zapewnia stopniowe budowanie wiedzy i zrozumienia tematu.

Praca składa się z wstępu, wykazu skrótów, czterech rozdziałów, podsumowania i wniosków końcowych, bibliografii, w skład której wchodzi wykaz literatury, wykaz źródeł prawa i literatura internetowa.

Analizując objętość rozdziałów, można zauważyć, że nie są one proporcjonalne. Rozdział II jest zdecydowanie najobszerniejszy (74 strony), co wskazuje na jego centralne znaczenie w pracy, ale jednocześnie może dominować nad innymi rozdziałami. Rozdział IV jest relatywnie krótki (14 stron), mimo że omawia istotne kwestie etyczne i moralne, które są kluczowe dla tematu pracy. Reasumując należy stwierdzić, że rozdział I: Terminologia – liczy 26 stron; Rozdział II: Charakter prawny sztucznej inteligencji – liczy 74 strony; Rozdział III: Status sztucznej inteligencji jako przedmiotu stosunków zobowiązaniowych – liczy 56 stron; Rozdział IV: Normy etyczne i moralne w kontekście sztucznej inteligencji jako przedmiotu prawa – liczy 14 stron. Może Autorka przy okazji wydania niniejszego doktoratu drukiem przemyśli kwestię podziału pracy na rozdziały zbliżone ilością stron.

We wstępie brakuje uzasadnienia takiej a nie innej struktury pracy. Brak tej informacji nie pozwala mi jako recenzentowi do końca zrozumieć idei przewodniej pracy doktorskiej, jak i przyświecał Doktorantce.

Rozdział I "Terminologia" (strony 13-44) definiuje kluczowe pojęcia związane z SI, począwszy od regulacji prawnych unijnych po polskie prawo. Przede wszystkim Autorka definiuje pojęcie sztucznej inteligencji w świetle obowiązujących dokumentów o charakterze normatywnym w Polsce i Unii Europejskiej. Analizowane są liczne przepisy prawa oraz dokumenty należące do tzw. miękkiego prawa (*soft law*), czy dokumenty strategiczne dla rozwoju polityki państwa i Unii w zakresie rozwoju sztucznej inteligencji.

Rozdział II "Charakter prawny sztucznej inteligencji" (strony 45-123) Doktorantka bada status prawny SI jako podmiotu, analizując różne formy osobowości prawnej i koncepcję SI jako przedmiotu prawa. Poruszone zostały takie zagadnienia jak: status prawny jednostki ujęciu podmiotowym, kategoria podmiotów w polskim prawie cywilnym z uwzględnieniem koncepcji tzw. „osoby elektronicznej”.

Rozdział III "Status sztucznej inteligencji jako przedmiotu stosunków zobowiązaniowych" (strony 124-191) zagłębia się w problemy związane ze statusem SI jako towaru, usługi i utworu w prawie cywilnym oraz autorskim. Doktorantka w tym rozdziale dostrzega też sztuczną inteligencję jako produkt niebezpieczny, status SI jako towaru w

kontekście przepisów ochronie praw konsumenta. W końcu Doktorantka rozważa kwestie dotyczące statusu SI jako utworu w kontekście prawa autorskiego.

Rozdział IV "Normy etyczne i moralne w kontekście sztucznej inteligencji jako przedmiotu prawa" (strony 192-206) rozważa etyczne aspekty i dylematy związane z używaniem SI w prawie unijnym i filozofii. W tym rozdziale omówione zostały takie zagadnienia jak: koncepcja sztucznej inteligencji w kontekście prawa unijnego, Si a filozoficzne koncepcje dotyczące bytu i w końcu Sia tzw. Dylemat wagonika.

Ważnym elementem recenzowanej pracy doktorskiej jest podsumowanie i wnioski końcowe. Zakończenie w sumie jest typowym podsumowaniem i to co mi brakuje to jakieś konkretne wnioski, zwłaszcza odniesie się celów badawczych dość słabo we wstępie określonych. Tak jak nie ma hipotez badawczych we wstępie, tak w zakończeniu brakuje tez, będących konkretnymi wnioskami jakie wypływają z tej pracy.

V. Uwagi dotyczące merytorycznej treści rozprawy

W rozdziale I Doktorantka omówiła terminologię związaną ze sztuczną inteligencją (SI), w tym koncepcję i definicję SI w przepisach prawnych UE i Polski.

W rozdziale II zbadano status prawny SI, skupiając się na tym, czy sztuczną inteligencję można uznać za podmiot prawny w świetle kategoryzacji podmiotów w polskim prawie cywilnym. Analizowano również koncepcję SI jako przedmiotu prawnego porównując ze statusem zwierząt, odnosząc się do prawa rzymskiego oraz biorąc pod uwagę jej potencjalną klasyfikację jako przedmiotu prawa rzeczowego, ograniczonego prawa rzeczowego lub dobra niematerialnego.

W rozdziale III Doktorantka przedstawia status SI w kontekście stosunków umownych. Omówiła SI jako potencjalnie niebezpieczny produkt w prawie cywilnym, dobro w przepisach o ochronie konsumentów, usługę (w tym usługi cyfrowe i zaawansowane oprogramowanie, takie jak ChatGPT) oraz dzieło w prawie autorskim. Na koniec przedstawiła koncepcję SI jako strony stosunków umownych, wykorzystując jako przykład Odpowiedzialne Licencje SI. W tym rozdziale Doktorantka wyraża własne, stanowcze stanowisko o braku potrzeby objęcia ochroną prawną wytworów SI i analizuje potencjalne konsekwencje takiego podejścia (str. 177). Wykazuje się ponadto innowacyjnym podejściem do problematyki SI rozważając status SI jako podmiotu stosunków zobowiązaniowych, co wykracza poza tradycyjne ujęcie SI jako przedmiotu prawa. Stawia także tezę, że działanie chatbotów (np. ChatGPT, Bing) może stanowić przykład nieuczciwej konkurencji w formie naśladownictwa. Argumentuje, że takie systemy mogą "pasożytować" na twórczości ludzkich autorów, wykorzystując ich prace bez odpowiedniego uznania i wynagrodzenia.

W rozdziale tym warto byłoby uwzględnić kwestię opodatkowania wytworów sztucznej inteligencji, co jest aktualnie przedmiotem debaty nie tylko naukowej, ale również politycznej w wymiarze krajowym i międzynarodowym. Włączenie kwestii opodatkowania wytworów sztucznej inteligencji z pewnością wzbogaci dyskusję na temat statusu SI w kontekście prawa cywilnego oraz autorskiego. Warto zwrócić uwagę na różnorodne podejścia do opodatkowania osiągnięć technologicznych oraz możliwe implikacje dla twórców i użytkowników sztucznej inteligencji. Warto byłoby w toku dalszych badań naukowych uwzględnić ten temat, który pozwoli na bardziej kompleksowe spojrzenie na relacje pomiędzy SI, prawem cywilnym a

obowiązkami podatkowymi, co może być istotne z perspektywy przyszłych regulacji prawnych i polityki podatkowej.

Rozdział IV W tym rozdziale zagłębiono się w normy etyczne i moralne otaczające SI jako przedmiot prawny. W publikacji przeanalizowano koncepcję „godnej zaufania sztucznej inteligencji” w prawie UE, rozważania filozoficzne na temat istnienia sztucznej inteligencji oraz dylematy etyczne związane ze sztuczną inteligencją, takie jak problem „wagonika”. Doktorantka rozważa teorie filozoficzne dotyczące bytu, jednak nie komentuje bezpośrednio, jak egzystencja bytu powinna być pojmowana w kontekście SI. To podejście sugeruje, że Doktorantka pozostawia pewne kwestie otwarte do dalszej interpretacji i dyskusji, co może zachęcać do głębszej refleksji nad naturą SI i jej miejscem w świecie. Doktorantka wykazuje się odwagą w formułowaniu własnych opinii i wniosków, co jest widoczne w jej postulatach dotyczących bardziej przejrzystego projektowania prawa dotyczącego SI. Sugeruje, że takie podejście może być korzystnym kierunkiem rozwoju tej gałęzi prawa, co świadczy o jej praktycznym i przyszłościowym spojrzeniu na problematykę SI. Autorskie ujęcie problemu przez Doktorantkę cechuje się interdyscyplinarnym podejściem, łączącym analizę prawną z filozoficzną refleksją nad naturą SI oraz praktycznymi sugestiami dotyczącymi przyszłych regulacji prawnych.

VI. Ocena źródeł i literatury wykorzystanej przez Doktorantkę rozprawy

Doktorantka wykazała się bardzo dobrym doбором i wykorzystaniem literatury w swojej rozprawie doktorskiej. W swojej pracy odwołała się do około 260 publikacji książkowych i artykułów, 120 publikacji internetowych oraz około 50 komentarzy, co świadczy o gruntownym przygotowaniu i szerokim zakresie badań. Muszę stwierdzić, że Doktorantka zbyt często powołuje się na starszą literaturę, tylko w nielicznych przypadkach jest to literatura datowana od 2017 r. i później. A szkoda, bowiem do tak ważnego tematu nowa, świeża literatura jest niezbędna i potrzebna.

Korzystała ze źródeł polskich oraz zagranicznych w językach angielskim i francuskim, co dodatkowo rozszerza perspektywę i merytoryczną głębię rozprawy. Wykorzystała zarówno starsze, historyczne źródła, aby ukazać genezę i historię rozwoju prawa nowych technologii, jak i najnowsze publikacje, co pozwala na przedstawienie aktualnego stanu wiedzy i bieżących dyskusji w tej dziedzinie. Akty normatywne zostały prawidłowo wybrane i podzielone na akty europejskie oraz ustawy polskie, co dodatkowo podkreśla rzetelność i dokładność pracy. Ponadto, praca zawiera odniesienia do aktów nienormatywnych, raportów, innych dokumentów oraz orzeczeń, chociaż niektóre dokumenty europejskie, takie jak biała księga czy opinia EKES, zostały niepoprawnie przyporządkowane. Niestety, brak numeracji pozycji literaturowych utrudnia odbiór pracy.

VII. Uwagi dotyczące formalno-technicznej i edytorskiej strony rozprawy

Przypisy w pracy są poprawne i zgodne z formatem AMA, co świadczy o staranności Doktorantki w zakresie technicznej strony rozprawy.

Język użyty w rozprawie jest poprawny, naukowy i prawniczy, co podkreśla profesjonalizm Doktorantki. Praca jest napisana językiem nie nazbyt wyszukany, co sprawia,

że jest przyjemna w odbiorze i zachęca czytelnika do zapoznania się z jej treścią. Prostota języka nie umniejsza jednak merytorycznej wartości pracy, lecz przeciwnie – sprawia, że skomplikowane zagadnienia prawnicze stają się bardziej przystępne.

Technika pisania pracy jest poprawna. Struktura tekstu jest logiczna, co ułatwia czytelnikowi śledzenie toku myśli autorki oraz zrozumienie przedstawianych argumentów. Zastosowanie odpowiednich tytułów i podtytułów dodatkowo porządkuje tekst i sprawia, że jest on czytelny.

Spis treści jest poprawny i zawiera wszystkie niezbędne elementy. Każdy rozdział i podrozdział są dokładnie wyszczególniony, co ułatwia nawigację po pracy. Spis treści odzwierciedla strukturę rozprawy, co świadczy o jej przemyślanym układzie.

W podsumowaniu, formalno-techniczna i edytorska strona rozprawy jest na wysokim poziomie, co podkreśla profesjonalizm i zaangażowanie Doktorantki.

VIII. Ocena końcowa rozprawy

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska zasługuje na pozytywną ocenę zarówno pod względem doboru tematu, zawartych w niej treści, jak i kwestii dotyczących jej formy. Praca doktorska mgr Katarzyny Turcza świadczy o dojrzałości i osiągnięciu wystarczającego poziomu naukowego do samodzielnego prowadzenia badań naukowych. Problematyka podjęta przez Doktorantkę jest doniosła społecznie, aktualna i ciekawa badawczo. Niewątpliwie stanowi oryginalne rozwiązanie ważnego problemu badawczego i normatywnego.

Mając na uwadze powyższe ponownie potwierdzam, że praca doktorska mgr Katarzyny Turcza spełnia kryteria określone w 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 (Dz.U.2023.742 t.j.). Tym samym Doktorantka może zostać dopuszczona do dalszych etapów postępowania doktorskiego.

